

Het Groot Schietveld

Tekst en illustratie: Eddy Janssens

Alweer vele jaren terug bracht de Belgische vogellijn een bericht dat vogelaars in een euforische stemming bracht. Het jaar daarop vroeg ik mij af of er weer zo'n bericht zou komen. De tweede week van mei in dat jaar was het zo ver en het kwam vroeger dan verwacht. Weer grote opwinding! Het Kleinst Waterhoen pleisterde, terug op het Groot Schietveld in de Antwerpse Noorderkempen. De veroorzaakte opwinding ging deels over de zeldzaamheid en deels over de uitzonderlijke toestemming die we kregen, een stuk van dit anders verboden terrein te mogen aanschouwen.

Het gebied dient twee belangen. Het is militair domein en natuureservaat. Daar doorheen lopen van zuidoost naar noordwest twee wegen. Bij geopende slagbomen mogen deze 'doorsteekwegen' betreden worden. Maar het is dan nog uitkijken: een wapperende rode vlag boven aan een hoge toren wijst op nakende schietoefeningen; rechtsomkeert maken is dan aan te raden. De wegen mogen niet verlaten worden en de lange weg die het gebied van noordoost naar zuidwest doorkruist, is verboden terrein. De gesloten slagbomen aldaar en borden met duidelijk opschrift en symbool wijzen hierop. Het zestienhonderd hectare grote heidegebied is omzoomd met een brede gordel van dennen-, loof- en gemengd bos. Ik woonde er niet zo ver vandaan en bezocht het op zonnige dagen meestal op de fiets. Zo ook die zondag in mei. Het was uitzonderlijk warm voor die periode. Na de verkoeling van het stuk bos slaat de hitte van de Kempische zandgrond op je toe als bij het openen van een bakoven. Ik werd verwelkomd door een zingende Boomleeuwerik (broedvogel hier) en m'n komst deed zowel Tapuit als Witte Kwikstaart opvliegen. Het kruispunt van wegen in het midden van het gebied was het eindpunt voor hen die met de wagen gekomen waren. De lange tocht naar het grote ven waar het Kleinst Waterhoen verbleef, moest te voet afgelegd worden. Al fietsend passeerde ik vogelaars, groepjes of eenlingen, op hun calvarietocht over de van hitte zinderende vlakke, de telescoop met statief als een kruis op de schouder dragend. Over het terrein verspreid staan tientallen oude, kapotgeschoten tanks als monsters na een verloren strijd. Heden worden ze

bevolkt door het zinnebeeld van de vrede: de duif. Door vergrassing is van heide soms nog weinig te zien maar grazers in een militair domein zetten is nogal moeilijk. En wie betaald cowboy of herder om alles bijeen te drijven voor aanvang der schietoefeningen?

Van op een afstand gezien deed de bijeenkomst in het gebied me meer aan een strandafereel dan aan een ornithologische observatiepost denken. Eén vogelaar was getooid met een riante strohoed, een andere was aan het pootjebaden en twee mannen smeerden zich in met antizonnebrandcrème. Achter een groepje dat bezig was de lunch te nuttigen, zat iemand onder een over twee telescopen gespannen handdoek. Wanneer twee vogelaars elkaar tegenkomen, wordt niet verwezen naar de datum van de vorige ontmoeting maar naar de laatst samen geziene soort. 'Dat is lang geleden van bij die Zeearend in Kruikeke,' zei iemand tegen me, er nog aan toevoegend dat het toen vijfendertig graden kouder was geweest.

Het was al uren geleden dat het Kleinst Waterhoen zich nog had laten zien. Bij sommigen zonk de moed al in de schoenen. Gelukkig hadden enkele Stelkluten die ochtend voor wat verstrooiing gezorgd. Nu waren de blikken gericht op Dodaars en Geoorde Fuut. 'Hier is hij!,' werd geroepen en we zagen het hoentje vrij laag van links naar rechts de plas overvliegen. Daar bleef het die dag bij. Het is een echte treiteraar, dat hoen. Laat zich de ganse dag amper zien om dan, bij verslachte aandacht van de aanwezigen, even langs te vliegen. Hij zou – moest hij kunnen – nog met één vleugelpunt naar ons durven zwaaien ook! Een jaar ervoor hadden we hier eens een

ganse dag voor niets gezeten tot de telescopen bruusk gedraaid werden voor een rondcirkelende Slangenarend. Maar als het Kleinst Waterhoen in een goede bui is, laat het zich van dichtbij bewonderen. Stonden er nu vijf, tien of dertig vogelaars, het maakte niets uit. Een kijker was soms zelfs niet nodig. Over het algemeen waren de beste waarnemingen 's avonds te doen. Meestal zag je eerst de zwarte donsballietjes van de jongen tussen het biezen gras een gangetje oversteken, gevolgd door de oudervogel. Velen hadden er nog een nachtelijke wandeling voor over om de roep van deze soort te horen. Het waren waarnemingen waar we op onze oude dag nog dikwijls over zullen praten. 'Heb ik je al verteld van dat Waterhoentje met die schattige jongen?' 'Ja, Opa! Al zeker tienmaal!' Later op het seizoen vielen de slagbomen weer dicht en dwaalden alleen nog onze gedachten over het gebied. Dan is het alleen toegankelijk voor vergunninghouders die hier inventarisaties van insecten, amfibieën, zoogdieren en vogels doen. Een kleine groep ervaren vogelaars met kritische blik noteert dan alles wat overvliegt, broedt of tijdelijk verblijft. Een kleine greep uit de lange soortenlijst levert Roodpootvalk, Griel, Poelruiter,

Beflijster, Graszanger, Ortolaan, Kruisbek, Grote en zelfs Mongoolse Pieper op. Jaren geleden zat het Korhoen hier ook nog. Bij een individuele waarneming van een zeldzaamheid staat je een kruisverhoor te wachten. Heb je net dat ene anders liggende veertje eigen aan die soort of ondersoort gemist, verdwijnt de waarneming in de prullenmand in plaats van in de statistieken. Zo moet het ook. Frustrerend is het als een vergunninghouder bij het verlaten van het voor jou verboden gebied z'n verhaal doet over de geziene vogels. Alsof je met zakken vol geld voor een winkelatalage staat maar niet binnen mag; een vorm van apartheid. Deze regels kunnen echter alleen maar worden toegejuicht omdat ze recreatieve druk verhinderen. Ook nu moet soms opgetreden worden tegen mannen met terreinwagens en motors en tegen amazones te paard. Om streng aangepakt te worden, hoeft er niet altijd iets onwettig te gebeuren. Het was tijdens de najaarstrek dat ik vroeg het domein langs de toegestane wegen bezocht. Vanachter een bocht arriveerde een wit busje met een rode streep, aangebracht in de lengterichting: de Rijks-wacht! Politievoertuigen, met een blauwe streep, zorgen niet voor dezelfde angst-

prikkel. De Gemeentelijke Politie - waar niemand schrik van had - en de Rijks-wacht - militairen waar iedereen zich wat benauwd bij voelde - waren in die tijd nog afzonderlijke eenheden. 'Wat komt U hier doen?' 'Vogels kijken.' 'Zo vroeg op een zondag?' Twee volslagen leken! Terwijl één Rijkswachter op de computer natrok hoeveel banken ik al beroofd had, inspecteerde de andere mijn wagen. Met beide knieën zittend op de bestuurderszetel zocht hij langdurig het ganze interieur af. Op dergelijke (verkeerde) momenten krijg ik altijd een onweerstaanbare drang om grappig te willen doen. 'Is jullie speurhond soms ziek?,' vroeg ik. Van over zijn schouder kijkend, wierp de man me een gemene blik toe die voor eeuwig op mijn netvlies gebrand staat. Hij kon er niet om lachen; zelfs een grijsje kon er niet af. Eénmaal uit de wagen vroeg hij in gebiedende wijs en met wapperend handje om de kofferbak te openen. Na vertoon van een vergunning voor een ander gebied en de lidmaatschapskaart van Vogelbescherming werd ik vrijgelaten. Toch vertrouwden ze het zaakje nog steeds niet helemaal en ze keken bij vertrek enkele malen argwanend achterom. Een stofwolk achter zich latend, verdwenen ze en bleef ik wat doelloos achter, maar niet voor lang. In een golvende vlucht over het hoge dorre gras naderde een Klapekster. De totempaal van verbodsborden werd als uitkijkplaats ingenomen. Het uiterlijk, maar zeker zijn reputatie als ongenadig doder deden hem perfect passen bij het bordje met doodshoofd. Wat verder vloog een groepje Kneuen de weg over en passeerde hoog een formatie Aalscholvers. Ik stond versteld van de hoeveelheid verborgen zittende Watersnippen toen een mannetje Blauwe Kiekendief - al zwevend rond een ven - ze opjoeg. Tijdens periodes met goede thermiek kan een poosje naast de weg zitten uitgroeien tot een roofvogeltopdag. Een dag met Visarend, Rode en Zwarte Wouw staat in m'n schetsdagboek met stip vermeld. Naar gelang het seizoen zijn hier Ruigpoot-buizerd, Wespendif, Slechtvalk, Smel-leken, Bruine, Blauwe en soms Grauwe Kiekendief te zien. In het voorjaar zijn er baltende Haviken en 's zomers zijn er de achter libellen jagende Boomvalken en de

altijd aanwezig Buizerd, Sperwer en Torenvalk. Maar dan mag je niet in slaap vallen zoals mij eens overkwam. Op een mooie ochtend, Zwarte Sterns op voedselvlucht boven het ven; ik hoorde een Waterral roepen en aan de bostrand lachte een Groene Specht met me. Zowel van Paap als van de hier broedende Roodborsttapuit zaten beide geslachten boven op een struik. Door beide soorten langdurig te bestuderen moet ik een Havik gemist hebben. Opeens zat hij op een paaltje: een vrouwtje, groot en het buikje dik van het ontbijt: weeral een Houtduif minder. Ik kreeg het gezelschap van een man aan de wandel met z'n zootje. Wat iedere vogelaar al eens meemaakt zijn de hongerige blikken die kinderen op de telescoop werpen. Altijd kijken ze eerst even langs de voorkant naar binnen. Ik liet het jongetje naar de Havik kijken tot hij ineens vroeg waarom die zo boos keek. Noch ik noch de vader had onmiddellijk een antwoord klaar. Ja, waarom hebben roofvogels eigenlijk zo'n boze blik? De vader brak het ijs en zei: 'Waarom ziet papa soms boos?' De jongen keek nog eens door de telescoop en vroeg: 'Zijn die vogel z'n kindjes soms ook stout?' Het zou educatief onverantwoord geweest zijn om onze lachbui tot bloei te laten komen. Tranen in de ogen bewezen echter hoe moeilijk dit was. Op één van mijn laatste fietstochten dat jaar in september, stootte ik een Draaihals op die vlak boven de weg even meevloog. Het was ook 'Pieperdag' met Gras-, Boom-, Duin- en Waterpieper. Net buiten het terrein zat hij weer op z'n vertrouwde plekje te zonnen: de Steenuil. Van over de rand van de schoorsteen keek hij me boos aan. Zouden Steenuilen ook stoute... ?